

İsveç Eğitim Sistemi

Sibel DOĞAN¹

Özet

İsveç Eğitim Sistemi

Eğitim, toplumların kalkınmasında rol oynayan önemli hususlardan biri olarak görülmektedir. Toplumlar farklı eğitim sistemlerine sahip olmakta, eğitim sistemleri de devletlerin amaçladığı niteliklerde bireyler yetiştirmektedir. Bu anlamda toplumları birbirinden farklı kılan hususlardan birinin sahip oldukları eğitim sistemi ve bu sistemin eğitim yoluyla yetiştirdiği insanların olduğu görülmektedir. Eğitim sistemleri aslında bir ulusun geleceğini şekillendirmekte diğer bir deyişle varlığını devam ettirmesinde, güçlenmesinde ya da zayıflamasında etkili rol oynamaktadır. Bu anlamda farklı ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi ve başarılı yönlerinin dikkate alınması hususu önem taşımaktadır. Bu çalışmada Avrupa Birliği ülkeleri arasında en büyük ülkelerden biri olan, farklı kültürleri bünyesinde barındıran İsveç'in Eğitim Sisteminin incelenmesi amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda literatür taraması yapılmıştır. Buna dayalı olarak ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiş, ardından eğitim sistemi tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Eğitim sistemi, insan gücü, okul.

Abstract

Swedish Education System

Education is seen as one of the important issues that play role in the development of societies. Societies have different education systems, and education systems raise individuals with the qualities that states aim for. In this sense, it is seen that one of the issues that make societies different from each other is the education system they possess and the people trained by this system. Education systems actually shape the future of a nation, in other words, they play an effective role in survival, strengthening or weakening. In this sense, it is important to examine the education systems of different countries and to consider their successful aspects. In this study, it was aimed to examine the Education System of Sweden, which is one of the largest countries among the European Union countries and which includes different cultures, and literature review was carried out for this purpose. Based on this, information was given about the social, political and economic situation of the country, and then the education system was discussed.

Key Words: Education system, manpower, school

¹ sibeldastekin@hotmail.com, MEB, Türkiye

Giriş

Toplumlar varlıklarını sürdürebilmek ve gelecekte kendine yeterli sağlam bir yapı oluşturabilmek için ekonomik, sosyal, siyasal yapısına uygun bir eğitim sistemi oluşturmak durumundadır. Eğitimin belirleyici ve etkileyici özelliği eğitim sistemini diğer sistemlerden önemli kılmaktadır (Ada ve Baysal, 2008).

Resmi adı İsveç Krallığı olan ülke, Kuzey Avrupa'da İskandinavya Yarımadası'nda yer almaktadır. Norveç ve Finlandiya ile komşu olan İsveç, 449.964 km² yüzölçümüyle Fransa ve İspanya'dan sonra Avrupa'nın üçüncü büyük ülkesi konumundadır. İsveç'in nüfusu 9.960.142 olup halkın %85'i kentlerde yaşamaktadır. Ülkede yaklaşık 20.000 Sami bulunmaktadır. Ülkenin en büyük şehri olan Stockholm, aynı zamanda İsveç'in başkentidir. Stockholm'den sonraki büyük şehirler Göteborg ve Malmö'dür. Nüfusun büyük bir kısmı bu şehirlerde yaşamaktadır (<https://sweden.se>).

İsveç'in resmi dili İsveççe'dir. Fransızca, Almanca, Fince ve İngilizce de konuşulmaktadır. 2000 yılından itibaren Sami dili resmi azınlık dili olarak kabul edilmiştir. Erkeklerin ortalama yaşam süresi 81, kadınların 84'tür. Kadınların işgücüne katılım oranı %64, erkeklerin %69'dur (<https://sweden.se>).

İsveç 20 bölge 290 belediyeden oluşmaktadır. Yönetim şekli anayasal monarşidir. Ülkenin başında temsili bir kral bulunmaktadır. Aynı zamanda bir meclisi (Rikstad) vardır ve mecliste 349 milletvekili bulunmaktadır. Meclisin bakanları atama, başbakanı seçme görevleri bulunmaktadır. İsveç'te dört yılda bir seçim yapılmaktadır (<https://sweden.se>).

İsveç 1995'te AB'ye üye olmuş fakat para birimini değiştirmemiştir. Bu nedenle ülkenin para birimi İsveç kronudur. İsveç ekonomik açıdan dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında yer almaktadır. Volvo, İKEA, Elektrolux, H&M gibi çok sayıda dünya markası yaratmasının yanı sıra makine ve ulaşım araçları, kimyasallar, plastik ve kauçuk ürünleri, elektronik aletler, gıda maddeleri gibi pek çok ürünü ihraç etmektedir (<https://sweden.se>).

Dinamiti bulan kimyacı Alfred Nobel İsveç'te (Stockholm) doğmuştur. 20 ülkede 90 fabrikaya ve 355 patente sahip olan Alfred Nobel, servetiyle barışa ve bilime katkı yapanların ödüllendirilmesini vasiyet etmiştir. Dünyanın en prestijli ödülleri olarak görülen Nobel Ödülleri 1901'den beri her yıl fizik, kimya, tıp, edebiyat, barış konusunda en önemli katkıyı yapan kişilere verilmektedir (<https://sweden.se>).

İsveç Eğitim Sistemi

İsveç Eğitim Sisteminin genel amaçları cinsiyet, dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın çocukların eşit koşullarda eğitim almasını, özel ihtiyaçlarının karşılanmasını, sosyalleşerek topluma uyum sağlayan, sorumluluk sahibi, demokratik değerleri koruyan bireyler olmasını sağlamaktır (Ministry of Education and Research [MOER], 2018).

Okulöncesi eğitimin amaçları, çocukların güvenli ve hoşgörülü bir ortamda, oyun vasıtasıyla yaratıcılıklarını arttırmak, kişilik gelişimini, zihinsel gelişimini ve dil gelişimini sağlamaktır. Bunun yanı sıra çocuğun merak duygusunu artırarak eğlenerek öğrenmesini, kendi kültürünü benimsemesini ve diğer kültürlerle saygı duymasını sağlamaktır. Çocukların zorunlu eğitime uyumunu sağlayacak yeterliliklere ulaşması da amaçlanmaktadır (National Agency for Education [NAE], 2010).

Zorunlu eğitimin amaçları öğrencilerin okuma, yazma, akıcı konuşma gibi gerekli temel becerileri edinip bireysel gelişimini, sosyalleşmesini sağlamaktır. Bunun yanı sıra özgür düşüncüyü geliştirmek, eleştirel düşünme becerisi kazandırmak amaçlanmaktadır (Education Information Network in the European Community [EURYDICE], 2015a).

Ortaöğretimin/lisenin amaçları öğrencilerin istek ve yeteneklerine uygun bir eğitim almalarını, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyumunu sağlamak, iletişim becerilerini geliştirip sosyalleşmesini sağlamaktır (NAE, 2011).

Yükseköğretimin amaçları, öğrencilerin ilgili alanda bilgi ve beceri edinme, bağımsız ve eleştirel değerlendirme yapabilme, problemleri belirleme ve çözebilme, meslek hayatındaki değişimlere uyum sağlayabilme becerisi kazandırmaktır (MOER, 2015).

İsveç Eğitim sisteminin genel amaçlarına bakıldığında tüm öğrencilere din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eşit eğitimin sağlanması ifadesinin yer almasıyla, demokrasi ve insan haklarına verilen önemin vurgulandığı görülmektedir. Kademelerin amaçlarına bakıldığında ise, okulöncesi eğitimde öğrencilerin oyun vasıtasıyla öğrenmelerinin ve yaratıcılıklarının artmasının, ilköğretimde okuma, yazma, akıcı konuşma gibi temel becerileri

edinmelerinin, ortaöğretimde, istek ve yeteneklerine uygun eğitim almalarının, yükseköğretimde ise değişime ve gelişime ayak uydurabilme, mesleki bilgi ve becerileri edinme amaçlarının belirtildiği görülmektedir.

İsveç Eğitim Sisteminin Yapılanması

İsveç Eğitim Sisteminde hem merkezi hem de yerel bir yapılanma vardır ancak ağırlık yerel yapılanmadır. Devlet eğitim yasasına göre planlama yaparak genel çerçeveyi belirlemekten, eğitim uygulamalarının izlenmesinden, değerlendirilmesinden, geliştirilmesinden ve öğrencilere finansal destek sağlanmasından merkezi düzeyde sorumludur (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2011).

İsveç'te eğitimden Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (MOER), uygulanmasındansa yerel düzeyde bölgeler ve belediyeler ve okul kurulları sorumludur. Belediyeler, okulöncesinden üniversiteye kadar, devletin eğitim kanununda belirlediği çerçeveye uygun şekilde bir eğitim gerçekleştirmekle yükümlüdür. Diğer bir deyişle hükümet merkezi düzeyde genel çerçeveyi belirlemekte, bölgeler, belediyeler ve okullar da yerel düzeyde ayrıntılı düzenlemeyi gerçekleştirmektedir (MOER, 2018).

İsveç'te uygun eğitim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinden, okulların ihtiyaçlarının karşılanmasından belediyeler sorumlu olmakta ve Ulusal Eğitim Ajansı (NAE) eğitim politikası üretmeye yardımcı olan ve uluslararası işbirliğini arttırmayı amaçlayan kurumlardan biri olarak görev yapmaktadır (NAE, 2018).

Hükümet eğitimin planlanmasını gerçekleştirmekte, uygulamadaki gelişmelerle ilgili de NAE'yi görevlendirmektedir. NAE hükümetin verdiği yetkiyle eğitimin takip edilmesi ve geliştirilmesinden sorumludur. NAE Sami Okulu, Özel Okul ve Özel Eğitim Okulu için uygun olan eğitim programını belirlemekte ve eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kurumlara destek olmakta, rehberlik sağlamakta, tavsiyelerde bulunmaktadır (NAE, 2018). Şekil 1'de MOER'in örgüt yapısı bulunmaktadır.



Şekil 1. İsveç eğitim ve araştırma bakanlığının örgüt yapısı

Şekil 1'de de görüldüğü gibi İsveç'te eğitimden sorumlu bakanlık MOER'dir. Bakanlığa bağlı üç farklı bakan bulunmaktadır. Bunlar Eğitim Bakanı, Ortaöğretim ve Yetişkin Eğitimi Bakanı ve Yükseköğretim ve Araştırma Bakanı'dır. Bakanlığa bağlı olarak Okullar, Yükseköğretim, Politika Analizi ve Uluslararası İlişkiler, Gençlik Politikası ve Yetişkin Eğitimi, Araştırma Politikası, Ortaöğretim ve Yetişkin Eğitimi, Öğrenci Finansal Destek Bölümleri bulunmaktadır. Her bakanın farklı sorumlulukları vardır. Eğitim Bakanı okulöncesi eğitim

sistemi, okulöncesi sınıf, serbest zaman merkezi, normal zorunlu eğitim okullarından sorumludur. Ortaöğretim ve Yetişkin Eğitimi Öğretimi Bakanı ortaöğretim ve yetişkin eğitiminden, öğrencilere finansal destekten ve gençlik politikasından sorumludur. Yükseköğretim ve Araştırma Bakanı ise yükseköğretimden ve araştırmadan sorumludur (MOER, 2018).

İsveç'te, genel çerçeveyi hükümet belirlemekte, bu çerçeveye uygun programların geliştirilmesinden ve uygulanmasından bölgeler, belediyeler, okullar ve NAE sorumlu olmaktadır. İsveç'te eğitimden sorumlu üç farklı bakanın bulunması hususunun bu ülkenin eğitimindeki örgüt yapılanmasını farklı kıldığı söylenebilir. Aynı zamanda yönetimde merkezden ziyade yerel yapılanmanın hakim olduğu ve eğitimle ilgili pek çok uygulamanın belediyeler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Okul yapılanması

İsveç Eğitim sistemi okulöncesi eğitim, zorunlu eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört kademedен oluşmaktadır. Eğitimin ilk kademesini okulöncesi eğitim ve okulöncesi eğitim sınıfı oluşturmaktadır. Bu basamak zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır. Okulöncesi eğitimden sonra zorunlu eğitim basamağı başlamakta, bu basamak dokuz yıl sürmektedir. Zorunlu eğitim ilkökul ve alt ortaöğretim basamağını kapsamaktadır. Zorunlu eğitimin ardından üst ortaöğretim basamağına geçilmekte, o basamak da üç yıl sürmektedir. Üst ortaöğretim basamağı da zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır. Bir sonraki basamaksa üniversite ve kolejler ile meslek yüksekokuludur. Bunların dışında bir de pedagojik bakım ve serbest zaman merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezlerde gerçekleştirilen uygulamaların içeriği bakanlık tarafından belirlenmekte ve öğrenciler okul dışında kalan zamanlarını bu merkezlerde geçirmektedir. Bu merkezlerin finansmanı da belediyeler ve ailelerin ortak katılımıyla gerçekleştirilmektedir (MOER, 2018). Şekil 2'de İsveç Eğitim Sisteminin okul yapılanması görülmektedir.

Yaş	Sınıf	Mesleki Yüksek Okullar	Üniversite ve Kolejler
18	12	Ortaöğretim/Lise	
17	11		
16	10		
15	9	Zorunlu Eğitim	
14	8		
13	7		
12	6		
11	5		
10	4		
9	3		
8	2	Okulöncesi Sınıfı	
7	1		
6			
5			
4		Okulöncesi	
3			

2		
1		

Şekil 2. İsveç eğitim sisteminin okul yapılanması (MOER, 2018).

Şekil 2’de de görüldüğü gibi İsveç’te zorunlu eğitimin süresi dokuz yıldır. Bu dokuz yılın ilk basamağını zorunlu eğitim okulları oluşturmaktadır. Bu kademedeki 7-16 yaş arasındaki öğrenciler eğitim almaktadır. Ardından 16-19 yaşlarındaki öğrencilerin eğitim gördüğü ortaöğretim okulları/lise bulunmaktadır. Okulöncesi eğitim sınıfı ve ortaöğretim kademesi zorunlu eğitim kapsamında yer almamaktadır.

Okulöncesi eğitim. Bir yaşından beş yaşına kadarki dönemi kapsamaktadır. Okulöncesi eğitimde çocukların bakım, gelişim ve öğrenme ihtiyaçları bir bütün olarak karşılanmaktadır. Okulöncesi eğitim çocukların sosyalleşmesini, dilsel gelişimini sağlamakta, çocukları hayat boyu öğrenmeye hazırlamaktadır (NAE, 2010).

Okulöncesi eğitim sınıfı. Altı yaşındaki çocukların eğitim aldığı kademedir. Genellikle zorunlu eğitim okullarının içinde yer almaktadır (OECD, 2011). Okulöncesi eğitim günde yaklaşık üç saat sürmektedir. Okulöncesi eğitimde yalnızca altı yaşındaki öğrencilerin gittiği okulöncesi eğitim sınıfına katılım ücretsizdir. Okulöncesi eğitim sınıfına katılım gönüllülük esasına dayalıdır ancak altı yaşındaki çocukların okulöncesi eğitime katılım oranı % 96’dır (MOER, 2018). Buna göre altı yaşında zorunlu eğitime başlayan çocukların oranı oldukça azdır. Okulöncesi eğitim sınıfı öğrencilerin okula alışmalarını, uyumunu sağlamaktadır (NAE, 2012b).

Zorunlu eğitim. İsveç’te zorunlu eğitimin süresi dokuz yıldır ve çocuklar yedi yaşından on altı yaşına kadar zorunlu eğitime dahil olmaktadır. Zorunlu eğitim ilkököl ve alt ortaöğretime kapsamaktadır. Ailelerin isteğine bağlı olarak çocuklar altı yaşında zorunlu eğitime başlayabilmektedir (OECD, 2011). Bu kademedeki zorunlu eğitim okulları, Sami dili konuşan öğrenciler için Sami Okulları, zihinsel engelli öğrenciler için özel eğitim okulu ve özel/bağımsız okullar bulunmaktadır. Zorunlu eğitim bütün öğrencilerin bilgi ve becerilerinin gelişimini, sosyalleşmesini sağlamaktadır. Bu kademedeki okul çalışmalarında zorlanan öğrencilere özel destek eğitimi verilmektedir (MOER, 2015).

Serbest zaman merkezleri. İsveç’te okulöncesi sınıfı ve zorunlu eğitim kademesindeki öğrenciler için okul saatleri dışında ve tatillerde gidebildikleri serbest zaman merkezleri bulunmaktadır. Ulusal Eğitim Programında okulöncesi sınıfının ve serbest zaman merkezlerinin koordinasyon sağlayarak görev yapması hususunda düzenlemeler yapılmıştır (NAE, 2010).

Ortaöğretim. İsveç’te üç yıl süren ortaöğretim, hükümetin çizdiği genel çerçevedeki eğitimsel amaçlara uygun şekilde belediyelerin sorumluluğundaki okullarda gerçekleşmektedir. Belediyeler zorunlu eğitim çağını bitirmiş öğrenciler için ortaöğretim okullarında eğitim olanağı sağlamaktan sorumludur. Zorunlu eğitim kapsamında yer almayan ortaöğretim, üç yıldır ve devlet okullarında parasızdır (NAE, 2011).

Yükseköğretim. İsveç’te yükseköğretim kademesinde üniversiteler, mesleki yüksekokullar ve kolejler bulunmaktadır. Bunların dışında özel yükseköğretim kurumları da bulunmaktadır. Yükseköğretime girebilmenin ön koşulu başvurularda belirlenen şartların sağlanmasıdır. Öğrencilerin ortaöğretim/ lise boyunca derslerden aldıkları notlar sonucunda bir kredi puanı oluşmaktadır. Ortaöğretimdeki üç yıllık toplam kredi puanı üniversiteye girişte rol oynamaktadır. Ortaöğretim/lise boyunca toplanan kredi puanı hiçbir üniversiteye yetmediği takdirde öğrencilerin “Yüksekokul Yeterlilik Sınavı”na girme hakkı bulunmakta ve öğrenciler bu sınavla kredi puanlarını yükseltme şansına sahip olmaktadır (UNESCO, 2011).

Özel eğitim. İsveç’te on yıl süren özel eğitim okulları, tam zihinsel engelliler eğitimi okulu, öğrenilebilir zihinsel engelliler okulu, ortopedik engelliler okulu, konuşma ve işitme engelliler okulu ve görme engelliler okulundan oluşmaktadır (NAE, 2012b). Çocuklar engel durumlarına göre belirtilen okullarda eğitim görmektedir. İsveç’te engellilerin normal bir hayat sürdürmelerinin sağlanması amaçlanmıştır ve bu hususta pek çok destek uygulaması yapılmıştır. Bununla ilgili olarak engelli bireylerin normal eğitim alamamalarından kaynaklanan her türlü zorluk, teknoloji kullanılarak giderilmeye çalışılmakta, sağlıkları sürekli kontrol altında tutulmakta, günlük yaşamlarında hayatlarını kolaylaştıracak her türlü cihaz sağlanmakta, engelli çocuğun aile bireylerinin ruhsal ve bedensel yönden dinlenebilmeleri için evlerine bakıcı gönderilmekte, hafta sonlarında kısa süreli tatiller temin edilerek yaşantılarında daha iyimser ve mutlu olmaları sağlanmaktadır (MEB, 2006).

İsveç’te engellilerin eğitimine oldukça önem verildiği, ailelerin yükünü hafifletmek amacıyla devletin üzerine düşeni yerine getirdiği görülmektedir. Böylece engelli bireylerin de toplumun bir parçası olduğunun unutulmadığı ve onların topluma kazandırılması için çaba harcandığı görülmektedir.

Yetişkin eğitimi. İsveç'te hayat boyu öğrenmenin bir parçası olan yetişkin eğitimi, merkezi ve yerel birimlerin sorumluluğunda olup belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle her belediye bünyesinde yetişkin eğitiminin düzenlenmesinden sorumludur (MOER, 2015).

Yetişkin eğitimi; öğrenme engelliler eğitimi, yetişkin eğitimi ve dil eğitimi olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Yetişkin eğitimi ve öğrenme engelliler eğitiminin amacı, bireylerin okulda edindikleri bilgilerin, deneyimlerin ve yeteneklerin geliştirilmesi iken; dil eğitiminin amacı göçmen vatandaşların İsveç dilini öğrenmesini sağlamaktır (NAE, 2012a). Yetişkin eğitiminin dışında İsveç'te tamamlama okulları ve halk liseleri bulunmaktadır (MOER, 2015).

İsveç Eğitim Sisteminin Süreç Boyutu

İsveç'te eğitim öğretim iki döneme ayrılmıştır. Güz dönemi ağustos ayının sonunda başlayıp aralıkta sona ermekte, bahar dönemi ise ocakta başlayıp haziranın ortasında sona ermektedir. Dönemlerin başlama ve bitiş tarihine belediyeler karar vermektedir. İsveç'te 178 gün eğitim yapılmaktadır. Eğitim-öğretim süresi yaklaşık 40 hafta, yaz tatili 10 hafta sürmektedir. Eğitim pazartesisden cumaya, haftanın beş günü gerçekleştirilmektedir (EURYDICE, 2014a).

İsveç'te eğitimin ilk kademesi okulöncesi eğitimidir. Okulöncesi eğitim günümüzde, çalışan ailelerin ve çocuklarının hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır. 2012 yılında bir 1-5 yaş arasındaki çocukların yaklaşık %84'ü okulöncesi eğitime kaydolmuştur (NAE, 2012). 2010 yılında okulöncesi eğitim programında yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemede okulöncesi eğitim programı dil gelişimi, matematik, doğa bilimleri ve teknoloji gelişimi konularını içermektedir. Ayrıca hayat boyu öğrenmedeki ilk adım olarak okulöncesi eğitimin önemi vurgulanmaktadır. Belediyeler genel çerçeveye uymak koşuluyla okulöncesi eğitimi yürütmek konusunda özgürdür. Okulöncesi eğitim programlarında eğitim ve bakımın bir arada gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. İyi bir bakım ortamı çocukların gelişimi ve öğrenmesi için oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitim programı çocuğun gelişim ve öğrenmesinde oyunun ve çocuğun aktif katılımının önemini vurgulamaktadır (MOER, 2015).

İsveç'te okulöncesi sınıfı yalnızca altı yaşındaki çocukların devam edebildikleri sınıftır. Burada eğitim üç saat sürmekte, geri kalan zamanda öğrenciler serbest zaman merkezine veya pedagojik bakıma gönderilmektedir. Serbest zaman merkezleri faaliyetlerini okulla uyumlu bir şekilde gerçekleştirmektedir (UNESCO, 2011).

İsveç'te zorunlu eğitim yedi yaşında başlamaktadır. Ancak ailelerin isteğine göre çocuklar altı yaşında da zorunlu eğitime başlayabilmektedir. İsveç'te zorunlu okulların büyük kısmı belediyelere bağlıdır ve öğrenciler evlerine en yakın okula devam etme ve okullarını seçme hakkına sahiptir (MOER, 2018). Zorunlu okullar belediyeye bağlı ya da özel olabilir. Özel okullar herkese açıktır ve özel okullar belediyeye ait okullarla aynı eğitim programını takip etmektedir. Özel okulların farklı yanı bir şahsın, şirketin veya vakfın sahibi olmasıdır. Özel okullar "Ulusal Okullar Denetim Kurulu" tarafından onaylandıktan sonra kurulmakta ve belediye okulları gibi denetlenmektedir (UNESCO, 2011).

İsveç'te zihinsel engelli çocuklardan hafif engelli olanlar normal okullara devam edebilmektedir. Belirli düzeyde engeli olan çocuklarsa özel eğitim okullarına devam etmektedir. Özel eğitim okullarında zorunlu eğitimin tamamlanması 10 yıl sürmektedir. Bu öğrenciler diğer öğrenciler gibi bu eğitimin sonunda zorunlu eğitimi tamamlayabilmektedir (MOER, 2018).

Üst ortaöğretim kademesinde öğrencilerin başlayacağı ulusal programlar bulunmaktadır. Ulusal Programlar öğrencilerin uzmanlaşma alanlarını seçebildikleri programlardır. Bu programlar öğrencileri iş yaşamına hazırlamakta, genel eğitim ve yükseköğretime giriş için temel sağlamaktadır. İsveç'te 12' si mesleki program, altısı yükseköğretime hazırlık programı olmak üzere 18 ulusal program bulunmaktadır. Ortaöğretimdeki ulusal programlardan mesleki eğitim programları; Çocuk ve Eğlence Programı, Yapı Programı, Elektrik ve Enerji Programı, Araç ve Taşıma Programı, İşletme ve Yönetim Programı, El Sanatları Programı, Otel ve Turizm Programı, Endüstriyel Teknoloji Programı, Doğal Kaynakları Kullanma Programı, Restoran Yönetimi ve Gıda Programı, Mülkiyet Bakım Programı, Sağlık ve Sosyal Bakım Programıdır. Yükseköğretime hazırlık programları ise İşletme Yönetimi ve Ekonomi Programı, Sanat Programı, Beşeri Bilimler Programı, Doğa Bilimleri Programı, Sosyal Bilimler Programı, Teknoloji Programıdır (NAE, 2011).

Ulusal Programlar belli yıllarda (eğitimin birinci ikinci veya üçüncü yılında) uzmanlıklara ayrılmaktadır. Mevcut durumda 60 farklı ulusal uzmanlık bulunmaktadır. Mesleki eğitimdeki öğrenciler bazı ek dersler alarak yükseköğretim için uygunluğu sağlayabilmektedir. Mesleki eğitim programları okulun yanı sıra bir veya birkaç işyerinde belirlenen zamanda staj uygulandıktan sonra sona ermektedir. NAE tarafından izin verilen eğitim programlarından öğrenciye uygun olanı öğrencinin tercihi ve başarısına bağlı olarak belirlenmektedir (MOER, 2015).

Üst ortaöğretimde öğrenciler her dersten notla değerlendirilmektedir. Değerlendirmede ulusal testler kullanılmaktadır. Ulusal testlerde belli kredi puanını toplayan öğrencilere bitirme sertifikası verilmektedir (UNESCO, 2011). Ortaöğretim okulları genel olarak iki tür yeterlilik verebilmektedir. Bunlardan biri yükseköğretime hazırlık sertifikası diğeri de mesleki eğitim sertifikasıdır. Öğrencilerin mesleki programlara kabul için İsveççe, İngilizce, matematik ve beş zorunlu dersten başarıyla geçmiş olmaları gerekmektedir. Yükseköğretime hazırlık programına kabul için ise İsveççe, İngilizce ve matematik dersleri ile dokuz zorunlu dersten başarıyla geçecek notu almış olmaları gerekmektedir. Yalnızca sanat programları dokuz zorunlu ders geçme şartı bulundurmamakta, onun yerine bu öğrencilere yetenek testi yapılmaktadır. Ulusal Eğitim Programındaki bütün öğrenciler mezun olmadan önce diploma projesi hazırlamaktadır. Diploma projeleri öğrencilerin çalışmaya ya da yükseköğretime hazır olduğunu göstermektedir (NAE, 2011).

İsveç'teki üniversitelerde eğitim süresi bölüme göre iki yıl ile beş yıl arasında değişmektedir. İsveç'te üniversite kademesinde yaklaşık 450.000 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerden bazıları eğitimlerine ara vermişlerdir, bazılarıysa yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Bu nedenle tam zamanlı öğrencilerin sayısı 290.000'dir. Yükseköğretim kurumlarında uluslararası geçerliliği olan yüksek standartlarda bir eğitim verilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla da üniversiteler Bologna Sürecine dahil olmuştur. İsveç'te gelecekteki büyüme, istihdam ve refah beklentilerinin yükseköğretimin kalitesine bağlı olduğu görüşü benimsenmektedir (MOER, 2018).

İsveç'te yaklaşık 30.000 Sami yaşamaktadır. Samilerin anadillerinde eğitim gördüğü okullar bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak bazı belediyeler Sami çocukları için kendi dillerinde okulöncesi eğitim imkanı sağlamaktadır. Samilerin birinci sınıftan altıncı sınıfın sonuna kadar (12 yaşına kadar) eğitim görebildikleri zorunlu okullar bulunmaktadır. Zorunlu okul kademesinde Sami dilinde eğitim veren okullar mevcuttur. Bu öğrenciler genellikle altıncı sınıfın sonunda zorunlu eğitim okullarından birine geçip eğitimine orada devam etmektedir. Ortaöğretim kademesinde ise İsveç'in en kuzeyinde bir Sami Okulu bulunmaktadır. Bu okul ren geyiği yetiştiriciliği, geleneksel mutfak, el sanatları programlarında Sami dilinde eğitim sunmaktadır. İsveç'te Umea ve Uppsala Üniversitesinde Sami dilinde akademik eğitim verilmektedir (<https://sweden.se>).

Öğrencilere zorunlu eğitim kademesinin altıncı ve dokuzuncu sınıflarında ulusal test yapılmaktadır (UNESCO, 2011). İsveç'te temel eğitim alan her öğrenci İsveççe, İngilizce ve matematik derslerini zorunlu olarak almaktadır. Bunların dışındaki dersleri okul kendi belirleyebilmektedir. 2011-2012 yılından itibaren notlandırma altıncı sınıftan itibaren yapılmaktadır. Yeni not sisteminde notlar A, B, C, D, E, F şeklinde altı düzeyde verilmektedir. A-E arasındaki notlar geçer not olup, F notu kalma notudur. Öğrenci sürekli devamsızlık yaptığında (-) ya da geçer notu alamadığında (F notu alanlar) çocuğun ailesiyle görüşülmekte karar verildiği takdirde öğrenci sınıf tekrarı yapmakta, üst sınıfa geçmemektedir (NAE, 2015).

Her okul döneminde bireysel gelişim planı hazırlanmakta ve öğrencinin gelişimi belgeye kaydedilmektedir. Dönemde en az bir kez öğrenci, öğretmen ve veli bir araya gelerek öğrencinin kendini okulda nasıl hissettiğini konuşup okul gelişimini, öğrenme sürecini değerlendirmektedir. Buna "gelişim konuşması" adı verilmektedir. Bu konuşma öğrencinin sosyal ve eğitsel gelişimi ile ilgili bütünsel bir bakış oluşturmaktadır. Bu diyalogla öğrencinin gelişimini teşvik etmek ve bireysel gelişimini sağlamak amaçlanmaktadır (NAE, 2018).

İsveç'te yerel düzeyde esnek bir eğitim anlayışı hakimdir. Buna dayalı olarak tüm okullarda ortak bir eğitim yaklaşımı bulunmamakta, her okul koşullarına uygun, kendi seçtiği eğitim yaklaşımını (Montessori, Waldorf gibi) uygulamaktadır. Öğretmenler derste kullanacakları yöntemlere ve materyallere kendileri karar vermektedir. İsveç'te zorunlu eğitimin ilk altı sınıfında sınav yapılmamasının nedeni öğrencilerin bireysel gelişimine önem verilmesidir (EURODICE, 2015a).

Yöneticilerin yetiştirilmesi

İsveç'te okul yöneticileri yerel yönetimler tarafından ve genelde öğretmenlik tecrübesi olan kişiler arasından atanmaktadır. İsveç'te 2010 yılından itibaren okul yöneticileri "Ulusal Okul Liderliği Eğitimi" almak zorundadır. Bu eğitimi alanlar okul yöneticisi olma hakkına sahip olmaktadır. Bu eğitimin standartları Ulusal Eğitim Ajansı tarafından belirlenmekte, eğitim ise yükseköğretim kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Eğitim programı üç alanı içermektedir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır: 1) Mevzuat bilgisi ve yetkinin uygulamadaki işlevsel rolü. 2) Amaçlara göre yönetim. 3) Okul liderliğidir. Program katılımcıların dersin gereklerini başarıyla tamamladıkları takdirde tamamlanmaktadır (OECD, 2011).

Öğretmenlerin yetiştirilmesi

İsveç'te tüm eğitim basamaklarında alanlarına göre öğretmenlik eğitimi almış uzman öğretmenler görev yapmaktadır. İsveç Parlamentosu 2 Mart 2011'den itibaren öğretmenlik mesleği için uzmanlık alınmasının

gerekliliğine karar vermiştir. Bu reformun amacı öğretmenlerin beceri düzeyini yükselterek eğitim hizmetlerinin kalitesini arttırmaktır (NAE, 2015).

Tüm öğretmenlerin eğitim vereceği alanda temel ortak yeterliliklere sahip olduğuna dair, diğer bir deyişle uzmanlaştığına dair bir uzmanlık sertifikasına sahip olması gerekmektedir. Bu uzmanlaşma sertifikası, öğretmenlerin hangi alanda ve hangi okul türünde eğitim verebileceğinin açıkça belirtildiği bir belgedir. Bunun yanı sıra yalnızca uzman öğretmenler devlette görev yapabilmektedir. Öğretmenin işini ihmal ettiği, gereği gibi yerine getirmediği tespit edildiği takdirde uzmanlık sertifikası iptal edilmektedir. İsveç'te bir öğretmenin uzmanlaşabilmesi için bazı koşulları sağlayabilmesi gereklidir. Öğretmenlikle ilgili eğitim veren bir üniversiteden mezun olmak veya İsveç dışındaki bir ülkeden alınmış, eğitimle ilgili bir diplomaya sahip olmak, İsveç dilinde belirli düzeyde yeterliliğe sahip olmaktır. NAE uzmanlık için başvuruların belirlenen yeterliliklere sahip olup olmadığına karar vermektedir. Başvuranların bir kısmına ek yabancı dil eğitimi alma koşulu getirip uzmanlık verilmektedir (NAE, 2018).

İsveç'te mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin, tecrübeli bir öğretmenin rehberliğinde eğitim tecrübesi kazanması sağlanmaktadır. Bu eğitim tamamlandıktan sonra öğretmen okul müdürü tarafından değerlendirilmekte ve bu değerlendirmede öğretmenin mesleğe uygun özelliklere ve yeterliliklere sahip olup olmadığına karar verilmektedir. Bu karara göre öğretmen göreve alınmaktadır (OECD, 2011).

Eğitim denetimi

Eğitimin işleyişini belirlemek, belirlenen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek amacıyla yapılan denetimden sorumlu organ önceki yıllarda Ulusal Eğitim Ajansı'dır. Ancak 2011'den itibaren bu görevi "Ulusal Okullar Denetim Kurulu" almıştır. Bu kurul eğitimi denetlemek, şikayetleri incelemek ve özel okulları onaylamakla sorumludur. Yükseköğretim kurumlarının işleyişinden, uluslararası işbirliğinden, değerlendirilmesinden ve denetiminden "Yükseköğretim Ulusal Ajansı" sorumludur (NAE, 2018).

MOER'e bağlı merkezi ve özerk bir kurum olan "Ulusal Okullar Denetim Kurulu", okulöncesi eğitimin, zorunlu eğitimin, Sami okullarının, özel eğitimin, yetişkin eğitiminin denetiminden sorumludur. Bu kurul yeni açılacak özel okullara izin vermekle yetkili kurumdur. Ulusal Okullar Denetim Kurulu aynı zamanda özel okulların ve yerel yönetimlerin genel çerçeveye, mevzuata uygun hareket edip etmediğini de denetlemektedir. Denetimin amacı, ulusal eğitim programındaki temel amaçların öğrencilere kazandırılıp kazandırılmadığının veya ne düzeyde kazandırıldığının belirlenmesidir (EURODICE, 2015a).

İsveç'te deneticilerin öğretmenlik ya da okul yöneticiliği yapmış olması gerekmektedir. Ancak son yıllarda farklı alanlardan kişiler de denetmenlik görevine alınmaktadır. İsveç'teki denetçiler göreve başlamadan önce hizmet içi eğitim almaktadır. İsveç'te eğitimin denetimi hazırlık, ziyaret, analiz ve geribildirim olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmektedir. Hazırlık aşamasında mevcut raporlar, istatistiksel veriler, belgeler incelenmektedir. Ziyaret en az iki denetçi tarafından gerçekleştirilmekte, okulun büyüklüğüne ve duruma bağlı olarak bir ya da iki gün sürmektedir. Ziyaretin sonunda denetçiler düşüncelerini ve eksik gördükleri hususları yöneticilere bildirmektedir. Analiz sonucu oluşturulan raporda bahsedilen eksikleri gidermek için okul yönetimi tarafından yapılanlar üç ay içinde denetim kuruluna bildirilmektedir. Denetim kurulu yapılanları yeterli gördüğü takdirde denetleme sona ermektedir, yeterli görülmediği takdirde ise kurum yaptırım uygulanmasını ya da ek önlemler alınmasını isteyebilmektedir (Boztaş ve Er, 2012).

Eğitimin finansmanı

En pahalı yatırımlardan biri olan eğitim uzun bir zaman dilimini kapsadığı için sürekli ve büyük bir harcamayı zorunlu kılmaktadır (Ada ve Baysal, 2008). İsveç Eğitiminin finansmanı İsveç Meclisi ve hükümet tarafından birlikte yapılmaktadır. Okulöncesi eğitim sınıfı, zorunlu eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretimde eğitim ücretsiz olarak gerçekleştirilmekte, okul araç ve gereçleri, yemek, ulaşım hizmetleri için ücret ödenmemektedir. Ancak bazı aktiviteler için tek seferlik ücret talep edilebilmektedir. Okulöncesi eğitim belediyelerden ve ailelerden alınan katkılarla gerçekleştirilmektedir (EURODICE, 2015b).

İsveç'te öğrencilerin eğitim harcamaları belediyeler tarafından karşılanmaktadır. Hükümet belediyelere öğrenci sayısına göre bir bütçe tahsis etmektedir. İsveç'te uzman öğretmenler görev yapmaktadır. İsveç'te eğitimin bütün kademelerinde görev yapan öğretmenlerin maaşları başlangıçta OECD ortalamasının üstündedir. Ancak kademe arttıkça maaş yeterince artmamakta ve 15 yıllık öğretmenlerin maaşları OECD ortalamasının altında kalmaktadır (OECD, 2014a).

İsveç'te belediyeler her öğrenci için o yıl belirlenen tutarda eğitim ödeneğini okullara göndermekte ve eğitim ücretsiz olarak gerçekleştirilmektedir. Bütün öğrencilere benzer koşullarda eğitim imkanı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçla İsveç, bölgesel farklılıkları göz önünde bulundurarak dezavantajlı bölgelere daha

fazla kaynak ayırmaktadır. Bu şekilde devlet herkese eşit şartlarda eğitim sunmaya çalışmaktadır (EURODICE, 2015b).

Yöntem

Bu araştırma literatür taramasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Buna yönelik olarak bu konuyla ilgili kitaplar, dergiler, makaleler, ulusal ve uluslararası dergiler vb kaynaklardan yararlanılmış bunlara dayalı olarak bir derleme yapılmıştır. İsveç eğitim sistemiyle ilgili temel hususlar belirlenmiş, bu hususlarla ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklardan tarama gerçekleştirilmiş ve süreçte yer alan konuların dikkat çeken kısımlarından bahsedilmiştir. Böylece araştırma İsveç Eğitim sistemiyle ilgili bir genel çerçeve oluşmasını sağlamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ülkelerin eğitime ayırdıkları pay, gelirlerine ve belki de eğitime verdikleri öneme dayalı olarak değişmektedir. Bu anlamda ekonomisi güçlü bir ülke olan İsveç'in eğitim harcamaları, eğitime verdiği önemi gösteren önemli bir gösterge sayılabilir. İsveç'in GSMH'den eğitime ayırdığı pay eğitimin bütün kademelerinde OECD ortalamasının üzerindedir (OECD, 2014a). Buna bağlı olarak İsveç'in eğitimi ulusal kalkınma için önemli bir yatırım olarak gördüğü söylenebilir.

İsveç Avrupa birliği arasında yüzölçümü ve ekonomik gücü yüksek ülkelerden biri olarak yer almaktadır. Eğitim sistemine genel itibarıyla bakıldığında ağırlığın yerel birimlerde olduğu bir yapılanmanın söz konusu olduğu görülmektedir. Eğitimin planlanmasından Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, yükseköğretim dışındaki kademelerin yönetiminden, genel çerçevenin uygulanmasındansa bölgeler ve belediyeler sorumludur. İsveç'te mecburi eğitim zorunlu eğitim okullarında başlamakta ve dokuz yıl sürmektedir. Altı yaşındaki öğrencilerin gittiği okulöncesi eğitim, zorunlu eğitim, üst ortaöğretim/lise ve yükseköğretim devlet okullarında ücretsiz olarak verilmektedir. İsveç'te öğrencilerin okul dışındaki zamanlarda ve tatillerde gittikleri serbest zaman merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezler okullarla koordinasyon halinde olup öğrencilerin okul dışındaki zamanlarını değerlendirmelerini sağlamaktadır. Öğrencilere altıncı sınıfın sonuna kadar not verilmemekte, bireysel gelişim ön planda tutularak çocuklar bir yarışa sokulmamaktadır. Öğrencilerin ayrıntılı bir şekilde ve her dönem yazılan gelişim raporları bulunmaktadır. Bu raporlar sayesinde öğrenci hakkında (uzun yıllar boyunca hazırlanmış dokümanlarla) ayrıntılı bir bilgi birikimi yer almaktadır.

İsveç'te herkes okullarda yönetici olarak görev yapamamaktadır. Yönetici olmak isteyenler yükseköğretim kurumlarında "Okul Liderliği Eğitimi" aldıkları taktirde yönetici olma hakkını kazanmaktadır. Göçmen vatandaşlara yönelik dil eğitimi, öğrenme engellilere ve yetişkinlere verilen eğitim, hayat boyu öğrenmenin bir parçası olup oldukça önem taşımaktadır. Bölgeler arasında eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaktadır. İsveç engelli bireyleri toplumun bir parçası olarak görmekte, onların ve ailelerinin hayatını kolaylaştırmak için devlet her türlü imkanı sağlamaktadır. İsveç'te milli gelirden eğitime önemli bir pay ayrılmaktadır.

Her ülke yetiştirdiği insan gücüne, kültürüne, ekonomik durumuna uygun bir eğitim sistemi oluşturmaktadır. Ülkemizin eğitim sistemi İsveç'ten oldukça farklı şekilde yapılandırılmış bulunmaktadır. İsveç Eğitim sistemine bakıldığında bazı hususlarda örnek alınması gerektiği görülmektedir. Ülkemizde öğrencilerin okul dışındaki zamanlarını geçirdikleri hem ders çalışıp hem eğlendikleri merkezler oluşturulabilir. Bu merkezler özellikle çalışan ailelerin çocuklarının kaliteli zaman geçirmelerini sağlayabilir. Bu merkezlerin maddi yönü devlet tarafından desteklenebilir. Öğrencilere küçük sınıflarda not verilmeyip onlar hakkında öğretmenleri tarafından her dönem bireysel gelişim raporu hazırlanabilir. Böylece öğrencilerin yarışmasından ziyade bireysel gelişimi ön plana çıkarılabilir. Aynı zamanda kaydedilen bu bilgiler sayesinde öğrenciler hakkında portfolyo elde edilerek ayrıntılı bilgiye sahip olunabilir. Okul yöneticisi olmak isteyenlere yönetimle ilgili eğitim alma koşulu getirilip yöneticiler bu alanda eğitim almış kişiler arasından seçilebilir. Yetişkin eğitime önem verilip zihinsel engellilere yönelik yetişkin eğitimi ve göçmen vatandaşlara yönelik dil eğitimi verilebilir. Ülkemizde eğitim önemli bir yatırım olarak görülüp GSMH'den eğitime ayrılan pay oranı artırılabilir. Eğitimde bölgeler arasındaki fırsat eşitsizliği giderilebilir. En önemlisi de devlet engellilere ihtiyacı olan teknolojik, maddi ve psikolojik desteği verip onların daha rahat hayat sürmelerini sağlayarak onların da toplumumuzun bir parçası olarak yaşamasına destek olabilir.

Kaynaklar

- Ada, S. ve Baysal, N. (2008). Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerin Eğitim Yapıları ve Yönetimleri Açısından Karşılaştırılması, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*,16,1-2.
- Boztaş, K., Er, K. (2012). An overview of the Swedish education system and supervision, *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 2, 15-31.
- EURYDICE (2014). *Organisation of School Time in Europe*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EURYDICE (2015a). *Organisation of the Education System and of its Structure*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EURYDICE (2015b). *Funding in Education*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- MEB Dış İlişkiler Müdürlüğü (2006). *Yurt Dışı Eğitim Personeli Rehberi: Personel Görevlendirilen Ülkeler İsveç*.
- NAE (2010). *Curriculum For The Preschool* 01.04.2018 Tarihinde <http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/inenglish> adresinden ulaşılmıştır.
- NAE (2011). *Upper Secondary School* 01.04.2018 Tarihinde <http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/inenglish> adresinden ulaşılmıştır.
- NAE (2012a). *Adult Education Programme* 01.04.2018 Tarihinde <http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/inenglish> adresinden ulaşılmıştır.
- NAE (2012b). *Fact and Figures* 01.04.2018 Tarihinde <http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/inenglish> adresinden ulaşılmıştır.
- OECD (2011). *Reviews of Evaluation and Assessment in Education*, OECD Publishing.
- OECD (2014a). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing.
- OECD (2014b). *Resources, Policies and Practices in Sweden's Schooling System: An In Depth Analyses of PISA 2012 Results*, OECD Publishing.
- UNESCO (2011). *World Data on Education* (7th Edition). 25.04.2018___Tarihinde http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Sweden.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- <http://www.government.se/sb/d/2856/a/1833> (MOER) Erişim Tarihi: 01.04.2018.
- <http://www.skolverket.se/om-skolverket/andra-sprak-och-lattlast/inenglish> (NAE) Erişim Tarihi: 01.04.2018.
- <https://sweden.se/quick-facts/> Erişim Tarihi: 01.04.2018.